

historiske Arbejder behandlede han — foruden den tyske Privatrets Historie (1894) — særlig *Die Gau- und Markverfassung in Deutschland* (1860), *Der altddeutsche Staat* (1862), *Die Rechtssprache in Grimm's Wörterbuch* (1898) og *Sala. Sala-Gau. Lex Salica* (1895). Af mere historisk Interesse er hans *Der Achtsprozess gegen Friedrich den Groszen und seine Verbündeten 1757 und 1758* (1892) og det bekendte „Denkschrift“ *Historisch-statistische Grundkarten* (1892). Thudichum's talrige Bidrag til Stats- og Kirkeretten staa ikke Maal med, hvad der er ydet af samtidige Forfattere som Hänel, Laband og Friedberg, hans i kirkehistoriske Arbejder — *Kirchliche Fälschungen* (I—II, 1898—1906) o. a. — udtalte Anskuelse paadrog ham skarpe Angreb fra Mænd som Harnack og Jülicher. Et trist Vidnesbyrd om svigtende videnskabelig Objektivitet frembyder Thudichum's Festskrift til Robert von Mohl *Verfassungsgeschichte Schleswig-Holsteins von 1806—1852 in ihren deutschen und europäischen Beziehungen* (1871), hvor Fremstillingen — ukritisk og uselvstændig — udelukkende bygger paa Droysen, Samwer og Beseler, medens Indlæg fra dansk Side overhovedet ikke nævnes, og hvis Tone baade overfor Christian VIII og det danske Folk er af den Art, at Betegnelsen „Ukvemsord“ og ikke „Argumentation“ karakteriserer Skriftet bedst.

Frantz Dahl.

Generaldirektør Marcus Rubin har omarbejdet sit Bidrag til „Folkenes Historie“ til en selvstændig Bog: *Tysklands Historie fra 1848 til Nutiden* (1912), og man maa ønske, at hans Fremstilling ogsaa i denne mere selvstændige Form maa finde mange Læsere. Omend Rubin, siden hans to store Værker i dansk Historie for tyve Aar siden saa Lyset, aldrig helt har sluppet Forbindelsen med Historien, men stadig trods sin store Virksomhed har fundet Tid og Lyst til nu og da at sende en historisk Afhandling ud, er det dog, som om han særlig ved at udsende denne Bog har villet vise, at han nu som dengang hævder sin fremskudte Plads i de danske historiske Forfatteres Rækker. Derfor griber man den ogsaa med Nysgerrighed, man vil se, om Forfatterens Fysiognomi har

forandret sig. Det har det, men ikke til Skade; Sproget er klarere, mere sammentrængt og kortfattet, men under denne klarere Overflade funkler Livfuldheden, igennem de kortere Sætninger lyser Tankeindfaldenes Glimt. Den rolige, beherskede Tone er den, der er naturlig for en Mand, som selv har set megen Politik og Administration paa nært Hold; i Skildringer og Vurderinger af de ledende tyske Mænd er der al den Vægt, som stor Menneskekundskab forlener. Men det er næsten, som Rubin i dette Skrift har haft den Vilje at skrive *ren* Historie, som han derfor, næsten forsagt, har villet bringe i Glemme, at hans store økonomiske Indsigt var den Dør, ad hvilken han traadte ind i Historieskrivningen. Med ægte historisk Nøjagtighed og Petitesse giver Rubin os den politiske Forhistorie lige fra 1815 til op til 1862, selv det i al sin Begivenhedsrigdom snart lidt trættende Anno 48 faar alt, hvad der tilkommer det. Saa med 1862 træder Helten, Bismarck, ind paa Scenen; forud for ham gaar en Karakter-skildring, der maaske er mindre dyb end levende, og derefter oprulles hele hans Livsgerning for os: hans teknisk vidunderlige, haandfaste Realitetspolitik og dens mægtige indre og ydre Tilsyneladelser. Omkring ham segner alle Nabostater, og med rolig Værdighed og rimelig Udførlighed fortæller Rubin os, hvorfor ogsaa vi maatte segne; omkring ham segner alle indre politiske Modstandere, i alt Fald alle undtagen Windthorst, og nogle faar hans Haansord med i Faldet. Men da Jærnkansleren selv falder i 1890, er det da ogsaa, som om Rubin mister sit egentlige Æmne. Det er, som om han derfra i et Spring sætter frem lige til 1912, og saa vender sig om for at se, hvad der kan være af Interesse at omtale for disse 22 Aar — og derved naturligt mest faar Øje paa det nærmestliggende. 1890erne svinder saa temmelig bort i Horizonten, af den Capraviske halvliberale Æra er Billedet ret ufuldstændigt, og man faar Indtrykket af, at der heller ikke i den senere Tid er nogen Mand, hvem det lønner sig at fæste Blikket paa. Og dog vil maaske den, der i 1913 tager en Fremstilling af Tysklands Historie indtil Nutiden i sin Haand, snarere end i Bismarck, hvis Skikkelse dog saa

ofte er tegnet op, være interesseret i en mere indgaaende Skildring af en Mand som Bernhard v. Bülow, der som den nærmere kun vil staa for ham i utydeligere Omrids, men som en langt finere Personlighed, og trods sin smilende, elskværdige Taleform, maaske ligesaa viljestærk, kæmpende med andre, men næppe mindre Vanskeligheder end Bismarck, blot i en anden Tid og paa en anden Maade; Bülow, der var den første Rigskansler, som bevidst søgte at samle et fast parlamentarisk Flertal om en fast Rigsdagspolitik, og som gik af med den store Spaadom om „Philippi“, da dette Forsøg strandede, og hans Rigsdagsmajoritet opløstes ved de Konservatives Frafald; Bülow, der ikke blot var en tro tysk Tjener for Wilhelm II, men som i de mørke Novemberdage 1908 ikke tog i Betænkning at gøre sig til Rigsdagsflertallets Talsmand overfor den altfor aabenmundede Kejser, „lidt Falskhed var der altid deri.“ Dernburg, vistnok den første tyske Minister hentet fra Forretningslivet, og mere end nogen anden en Type af det moderne, efterbismarckianske Tyskland, nævnes slet ikke. Aarsagerne til Socialdemokratiets Udbredelse og voksende Betydning dvæles der ikke tilstrækkeligt ved; man hører næsten intet om, hvorledes det i Baden og Württemberg ofte støtter Regeringerne, medens Hamburg og Lübeck har maattet forandre sine Valglove, for at ikke en Socialdemokrat en skønne Dag skulde blive Borgmester og dermed „regierender Fürst“; — og netop i Socialdemokratiets kolossale Vækst ligger dog paa engang Tysklands Svaghed og maaske dets Fremtid. Heller ikke staar det klart, at det store Omsvingsaar i Tysklands Marinepolitik, det Aar, da Kapløbet med England begynder, som nu endelig synes at have fundet sit foreløbige Hvilepunkt, er 1897, det Aar, da v. Tirpitz blev Marinestatssekretær — ogsaa v. Tirpitz' Navn burde have været nævnt. Den store Kappestrid mellem England og Tyskland træder overhovedet ikke samlet frem for Læseren, denne Kappestrid, der er det moderne arbejdende Tysklands første Adkomst til Ære og Samtidens Beundring, og det des mere, jo sikrere det synes at skulle lykkes for de fremragende Mænd, der leder de to Landes Regering — og blandt dem ikke mindst Kejseren —

at holde den fri for en Krigs brutale og formaalsløse Afbrydelse. Og dog skulde man tro, at Skildringen af denne Kappestrid, der begyndte rent kommercielt for efterhaanden helt at glide over i det politiske, og som mere end noget andet har fæstet ogsaa vore Blikke paa de to Lande, maatte være som tilrettelagt for Rubin, der kan tale om økonomisk Arbejde og Virksomhed og dets Sammenspil med Politik med en Indsigt som ingen anden. Over denne store Nutid skulde et skarpere Dagslys være faldet, thi den har ladet selv Bismarcks Skikkelse træde tilbage blandt Fortidens Monumenter. Saadan staar nu hans mægtige Stenstatue i St. Paulianlæget i Hamburg — men netop Rubin burde have fortalt os det moderne Tysklands Historie ikke ved Foden deraf, men faa Minutters Gang borte derfra, nede ved Hamburgs Havn.

Erik Arup.

I 1906 udgav Fru Nina Ellinger Bang første Del af *Tabeller over Skibsfart og Varetransport gennem Øresund 1497—1660*, og hermed paabegyndtes Udnyttelsen af den vigtige Kilde til Nordeuropas ældre Handelshistorie, som Danmark gemmer i de bevarede Regnskaber over Øresundstolden. Foretagendet vakte stor Opmærksomhed rundt om, og med megen Forventning har man imødeset Fortsættelsen af Udgaven, der til Tabellerne over Skibsfarten skulde føje de lige saa vigtige Oplysninger om de gennem Sundet førte Varer. Naar denne Fortsættelse dog hidtil er udebleven, ligger det i, at Udg. efterhaanden var kommet til den Erkendelse, at man ikke som oprindelig tænkt kunde nøjes med at give Varestatistiken blot for hvert tiende Aar; man maatte i det mindste for de vigtigere Varers Vedkommende følge dem Aar for Aar og klare baade hvorfra de kom, og hvor de Skibe hørte hjemme, der førte Varerne. Indsamlingen og Bearbejdelsen af Stoffet har derved beslaglagt Fru Bang og hendes Hjælpere meget længer end beregnet, men for nylig er Forarbejderne dog ført til Ende og Trykningen genoptaget. Med to Bind vil Udgaven være ført frem til Aaret 1660, hvor Grænsen foreløbig blev sat.